

Muziek als inspiratiebron

Stichting Print organiseerde eind september haar tweede symposium in Zwolle. Opnieuw werd grafische vormgeving gekoppeld aan een thema. Vorige keer betrof het magazines (zie Publish 2016, nr. 3), nu was dat muziek. Plaats van handeling: het auditorium van De Ontwerpfabriek, onderdeel van het onderwijsinstituut Cibap, de 'vakschool voor verbeelding'.

door Dirk van Ginkel

Paulina de Nijs, oprichter van Stichting Print, gaf een korte schets van de ontwikkelingen in de muziekbranche in relatie tot grafische vormgeving. Wie mocht denken dat downloaden en streamen het fysieke muzikale product overbodig zouden maken - en daarmee het ontwerp voor cd- en platenhoezen - had niet goed opgelet. 'We hebben heel lang gedacht dat de elpee eruit zou gaan. En daarna de cd. Maar wat blijkt? Er worden steeds meer platen gemaakt en verkocht. En de cd is ook nog lang niet weg. Goed nieuws voor de grafisch ontwerpers.' Stichting Print bood een gevarieerd programma, met onder andere presentaties van stripkenner Joost Pollmann en de ontwerpers Ruben Stellingwerf en Maarten Kleyn. Hierbij een samenvatting van hun presentaties.

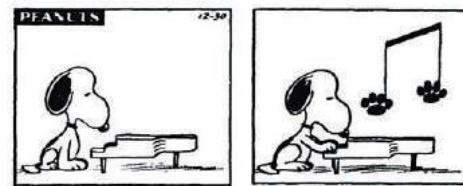
Klassieke muziek in stripvorm

Joost Pollmann: 'Met popmuziek en jazz is al heel veel gedaan in strips. Maar over klassieke muziek is veel minder te vinden. Het was een grote uitdaging om daarover materiaal te verzamelen en dat hier te presenteren. Het was ook heel interessant. Wat je hier duidelijk

ervaart, is dat de afstand tussen populaire en elitaire cultuur veel groter is dan bij andere muzieksoorten.'

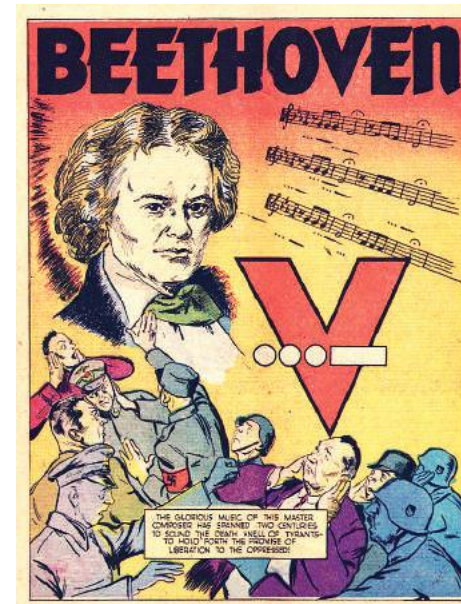
'Tekenaar Charles M. Schulz is bekend van zijn strip Peanuts. Die gaat over een stel kleuters die de Amerikaanse cultuur vertegenwoordigen. Er is één persoon die zich in de strip erg onderscheidt en dat is Schroeder. Hij draagt niet voor niks een Duitse naam, want hij staat voor de klassieke muziek, de hoge cultuur. Hij botst voortdurend met Peanuts, die staat voor de populaire cultuur. Schroeder kent heel veel componisten, studeert hun werk in enz. Peanuts kan daar weinig anders tegenover stellen dan dat hij op tv iemand gezien heeft die piano speelt met zijn neus. De kunst wordt dan opeens een kunstje. En Schroeder wordt heel

erg moedeloos. Dan is er Beagle, die kan ook een aardig stukje spelen. Hij kan zelfs "op zijn honds" muziek maken: een prachtige grafische vondst van Schulz: muzieknoden waarin de afdrucken van hondenpootjes zijn verwerkt.'

Verstripping en clichés

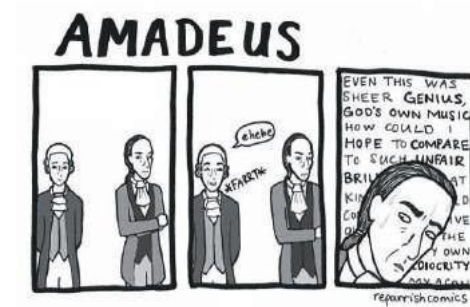
'De populaire cultuur heeft de neiging om grote verhalen te comprimeren tot clichés. Beethoven wordt gereduceerd tot een dove man met een moeilijk karakter. En het lijkt of hij niet meer is

dan de componist van de Vijfde Symfonie. Soms wordt hij in een wel heel curieuze context opgevoerd.

In de jaren '40 werd Beethoven ingezet in de oorlogspropaganda van de Amerikanen. De Vijfde symfonie speelde daarbij een grote rol. De V staat niet alleen voor "Vijf" maar ook voor "Victory". Intussen presenteerden de Duitsers Beethoven als hun grote componist. Over de rug van de componist werd een grote idealistische strijd gevoerd.'

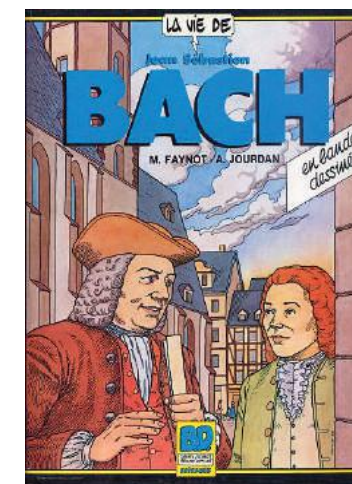
'Is Beethoven de dove componist van één symfonie, Mozart wordt teruggebracht tot het 5-jarig wonderkind dat door Europa trok om uitvoeringen te geven. In de strips over hem komen dezelfde uitvergrottingen voor als in de film Amadeus: zijn talent, zijn brutaliteit, de jaloezie van collega Salieri. Salieri beklagt zich er in een strip over dat zelfs Mozarts scheten nog van muzikaliteit getuigen. Mozart maakte ook opera's. Daar zijn verschillende strips

over gemaakt, zoals over Cosi fan tutte. Dat betekent: "Zo doen zij allemaal", en dan ging het over vrouwen. Die opera is gebruikt - of misbruikt - voor een 7-delige erotische stripserie door Luigi Siniscalchi. Zoiets gebeurde ook met Don Giovanni door Milo Manara.'

'En dan Bach. Die krijgt weer een heel andere behandeling in de strip. Bach was een strenge

en autoritaire man. Hij maakte deel uit van het establishment en was helemaal ingelijfd door de protestanten. Maar hij heeft ook andere kanten. Dave Chisholm tekende Bach terwijl hij de "Italienische Suite" uitvoerde. Dat is heftige muziek, helemaal niet wat je voorstelt bij klavecimbelmuziek uit de barok. Bach gaat op de toetsen kekeer als een soort Jimi Hendrix op de toetsen.'

‘Wagner is ook tamelijk populair. Vooral vanwege zijn “Ring des Nibelungen”, een 17 uur durend eerbetoon aan de Duitse cultuur. Het is een heldenepos en dat vertaalt zich in spectaculair vormgegeven strips. De relatie met Wagners muziek is hier wel wat losjes geworden.’

Tuut-piep-knor

‘De afstand tussen populair en elitair wordt nog veel groter als het gaat om modern klassiek, in de volksmond vaak aangeduid als ‘tuut-piep-knor’. Dat begint met Igor Strawinsky. Bekend is zijn ballet “Sacre du Printemps” dat in 1913 werd opgevoerd. Het leidde tot een groot schandaal, mensen waren woedend. Zie de tekening van Bernard Devries. Bij Schönberg

idem dito. Zoals Hendrix zijn gitaar kapot sloeg, zo vernielde Schönberg, vond men, de piano en viool, en daarmee de klassieke muziek. Mensen voelden zich erdoor beledigd.’

‘John Cage maakte conceptuele muziek. Zijn beroemdste stuk is 4’33”. Vier minuten en 33 seconden stilte. Hier zijn veel grappen over gemaakt. Bijvoorbeeld in de tekening van een koortje dat Cage zingt, maar met gesloten monden. Er is een leuk beeld met de boodschap dat moderne klassieke muziek klinkt als katten-

"We tried "Baby Mozart," but he prefers "Baby John Cage."

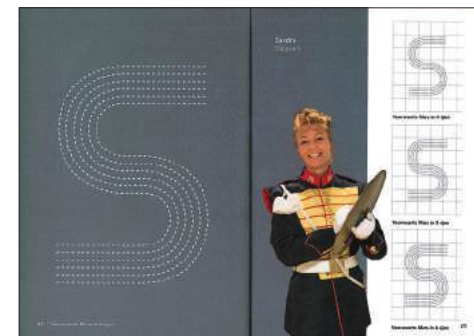

gejank. Het is ook een verwijzing naar een bestaand stuk van Cage: “Furniture Music Etcetera”, waarbij op huisraad muziek wordt gemaakt.’

‘De afbeeldingen en strips die ik heb laten zien, zijn voor een groot deel gepubliceerd in bladen waar slechts een klein publiek voor is. Dat ik ze überhaupt kon vinden was een wonder.’

Voorwaarts Mars

Ruben Stellingwerf: ‘Ik ben twee jaar geleden afgestudeerd aan ArtEZ en sindsdien werkzaam als freelance ontwerper. Mijn afstudeerproject heette “Voorwaarts Mars”, een lettertype voor muziekkorpsen. Ik heb zelf jaren bij een harmonieorkest gezeten en ik wilde graag iets aan het suffige imago van deze muziekgezelschappen doen. Ik heb vier muziekkorpsen het hemd van het lijf gevraagd, hun optredens geanalyseerd en hun bewegingen in kaart gebracht. Ik heb die bewegingen genoteerd in puntjes, pijltjes en streepjes. Die bewegingen – haakse bochten, ronde bochten, ruime ronde bochten en de rechte lijn - worden met wiskundige precisie uitgevoerd gedurende een heel parcours. Langzamerhand begon ik overal letters in mijn schema’s te zien. Door mijn voorliefde voor typografie begon er ineens iets te borrelen. Er ontstond een alfabet, compleet met met cijfers, in verschillende gewichten: light, regular en bold. Het gewicht is een vertaling van de

omstandigheid dat soms 4 dan wel 5 of 6 mensen naast elkaar marcheren. Elk karakter van mijn alfabet heeft een begin- en eindpunt en kan daadwerkelijk door een muziekkorps gelopen worden.’

Grid

‘Bij het instuderen van bewegingen maken korpsen gebruik van een “yardlinesysteem”, een systeem van lijnen op een veld waarbij met bordjes wordt aangegeven wanneer een volgende draaiing moet worden ingezet. Dat heb ik gebruik als grid voor mijn letter. ‘Ik moest een paar keer smokkelen, zoals bij de Q en de Y. Ik kon natuurlijk niet zomaar ergens een dwarsstreep laten beginnen. Daarom lopen patronen zo nu en dan over elkaar, maar daar is niets aan te doen. Het zijn allemaal kapitalen, onderkast werd te priegelig.’ ‘Voorwaarts Mars wordt is niet beschikbaar als typletter. Hij wordt niet verspreid of verkocht en is ook niet te downloaden.’ Maar Stellingwerf heeft er wel een boek je van gemaakt: ‘Voorwaarts Mars, lettertype voor muziekkorpsen’.

Totaalervaring

Maarten Kleyne: ‘Ik profileer mezelf als “grafisch ontwerper voor muziek”. Ik zie het als een uitdaging om een platen- of cd-hoes te

maken waardoor mensen zich aangesproken voelen.. Mijn ontwerp moet mensen motiveren om een album te kopen. Ik vind het doodzonde als artiesten veel tijd, geld en energie in een plaat steken en vervolgens een afzichtelijke hoes om hun werk heen krijgen. ‘Op Spotify zie je albumcovers die zo groot zijn als een postzegel. Dat motiveert mensen niet om naar de winkel te gaan, ze downloaden of streamen die plaat wel. Maar gelukkig zien we nu een verandering optreden. Mensen verlangen uiteindelijk toch naar de totale muzikale ervaring: lekker op de bank zitten, plaatje draaien en informatie over de band en de songteksten tot je te nemen. De cd-hoes is dus weer in opkomst en de vinylhoes is ook weer helemaal terug - wat voor een ontwerper super vet is, want je hebt veel meer canvas om mee te werken.’

Make it happen

‘Hoe doe je dat, voor jezelf beginnen? Zonder portfolio begin je niks, dus zorg daarvoor. En hoe kom je in gesprek met opdrachtgevers? Ik had nog een contactpersoon bij Universal Music Nederland uit de tijd dat ik stage liep bij

een bureau. Die heb ik aan z’n jas getrokken met mijn verhaal en ik heb hem gevraagd of hij nog connecties had die me verder konden helpen. Die had hij gelukkig. ‘Het is heel eng om mensen te benaderen, ze te vertellen wat je wilt en je werk aan hen voor te leggen. Voor hetzelfde geld vinden ze het niks. Maar je moet het toch doen. Wat ik mezelf altijd voorhoud is: make it happen. ‘Als je goed werk levert, dan zoemt dat rond. En als je te vinden bent op internet, dan komen de opdrachten op zeker moment vanzelf wel. Ik heb nu zelfs meerdere opdrachtgevers uit New York. Voor hen maak ik niet alleen de hoes, ook de posters, de flyers, t-shirts enz. ‘Een voorbeeld van hoe het kan gaan. Petra Berger was al bezig met een albumhoes toen ik de vraag kreeg of ik een poster en een flyer wilde maken op basis van een aangeleverde foto. Mijn poster beviel zo goed dat ze er ook meteen de cd-hoes van hebben gemaakt. Later heb de textuur van de albumhoes ook verwerkt in de achtergrond van een flyer voor een optreden met Jan Vayne, zodat er toch een totaalbeeld ontstond, een eenheid. Zo voeg je iets toe als ontwerper. En daar gaat het om.’ ■

